

LIETUVOS RESPUBLIKOS
DAUGIAKULTŪRINIO TAPATUMO IŠSAUGOJIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų įstatymų projektų tikslai ir uždaviniai

Įstatymo projekto tikslas – sudaryti sąlygas išlaikyti, saugoti, rūpintis tautinių bendrijų papročiais, kultūra, kalba ir apibrėžti Lietuvos Respublikoje esančių tautinių bendrijų teises ir pareigas. Lietuvos Respublikoje nuo seno gyvenančios tautinės bendrijos yra tautos dalis, o jų teisės lakoniškai nustatytos Lietuvos Respublikos Konstitucijos 37 straipsnyje – „Piliečiai, priklausantys tautinėms bendrijoms, turi teisę puoselėti savo kalbą, kultūrą ir papročius”.

Įstatymo projekte apibrėžiamos daugiakultūrinio tapatumo, tautinės mažumos, tautinės tapatybės, tautinės bendrijos, tautinės mažumos sąvokos.

Daugiakultūrinio tapatumo išsaugojimo įstatymo projekto rengimą paskatino tai, kad Lietuvoje 2020 m. Statistikos departamento duomenimis gyvena 14,1 proc. kitos tautybės asmenų, kurie yra Lietuvos Respublikos piliečiai. Šių asmenų tapatumas siejamas su jų: papročiais, kalba, kilme, kultūra, todėl manoma, kad reikalinga reglamentuoti tautinių bendrijų, mažumų teises atskiru teisės aktu, aptariant Lietuvos Respublikos piliečių, priklausančių tautinėms bendrijoms, gimtosios kalbas vartojimą, bendravimą su viešojo administravimo subjektais, vardo ir pavardės rašybą gimtąja kalba šalia lietuviškų rašmenų, geresnių sąlygų sudarymą integruotis į visavertį valstybės gyvenimą ir kt.

Kiekvienoje šalyje yra kitos tautybės gyvenančių piliečių, kurių pagalba atveriamos galimybės geriau suprasti kitas kultūras, papročius, tradicijas, ugdyti tarpusavio supratimą, toleranciją. Dėl tų pačių priežasčių tai naudinga ir Lietuvos valstybei. Taip pat ir šalies darbo rinkai - kuo daugiau žmogus moka kalbų, tuo ne tik žmogui lengviau susirasti darbą, bet kartu didėja ir valstybės konkurencinis pranašumas. Žmogaus noras kurti gerovę sau prisideda prie gerovės kūrimo valstybei, kurioje jis gyvena.

Įstatymu siekiama suteikti teisę asmeniui savivaldybėje, kurioje tautinė bendrija sudaro ne mažiau nei 15 procentų nuo bendrojo savivaldybės gyventojų skaičiaus, kreiptis žodžiu arba raštu (teikdamas prašymus, pareiškimus, skundus) tos tautinės bendrijos kalba į šios savivaldybės teritorijoje esančius savivaldos viešojo administravimo subjektus ir (ar) jų padalinius. Savivaldos ar valstybės viešojo administravimo subjektai, kurių teritorijoje yra tautinė mažuma, turėtų padėti tautinės mažumos atstovams bendrauti su savivaldos ir valstybės viešojo administravimo subjektais. Reikia pripažinti, kad Vilniaus miesto savivaldybėje įvedus papildomą galimybę tautinės bendrijų atstovams kreiptis savo gimtąja kalba į savivaldybės administraciją, pasiteisino. Prašymų pateikimas savivaldos ar valstybės viešojo administravimo subjektams vykdomas pagal nustatytą tvarką, tautinių bendrijų atstovams tapo prieinamesnės paslaugos, jie gali greičiau išspręsti savo problemas, gauti atsakymus į savo teikiamus paklausimus. Principas - savivalda arčiau žmonių ir nesvarbu, kokia jų tautybė, rasė, lytis ir pan., yra įgyvendintas. Suprantama, kad valstybės viešojo administravimo subjektuose nėra galimybės kreiptis su prašymais, skundais, pareiškimais tautinės bendrijos kalba, todėl šią galimybę siūloma užtikrinti savivaldos viešojo administravimo subjektams, pavyzdžiui, teikiant pirminę valstybės garantuojamą teisinę pagalbą. Reikia suprasti, kad ši galimybė yra jau dabar, tik to fakto nereglamentuoja teisės aktai. Tautinių bendrijų regionuose gyvenantys žmonės ne retai dėl kalbos barjero atsisako ginti savo teises, kurias jiems garantuoja teisės aktai ir Lietuvos Respublikos Konstitucija. Atkreiptinas dėmesys, kad savivaldybėms palikta teisė savarankiškai spręsti, ar laikysis nustatyto 15 procentų nuo bendrojo gyventojų skaičiaus reikalavimo.

Projektu siūloma leisti tautinei bendrijai priklausančiam asmeniui asmens tapatybės patvirtinančiuose dokumentuose savo vardą pavardę greta lietuvių kalba užrašytų vardo ir pavardės, įrašyti tautinės bendrijos kalba lotyniškais abėcėlės rašmenimis. Teismų praktikoje

jau pasitaikęs ne vienas atvejis, kai asmuo norėdamas, kad jo vardas ir pavardė būtų užrašyti lotyniškėmis raidėmis turi kreiptis į teismą ir teismas tenkindavo tokį prašymą. Toks procesas yra valstybei per brangus, todėl siūloma jį supaprastinti ir jeigu asmuo nori užrašyti savo vardą ir pavardę lotyniškėmis raidėmis, tą jis galės padaryti greta lietuvių kalba užrašytų vardo ir pavardės. Pabrėžtina, kad visuose oficialiuose registruose bus naudojama lietuvių kalba užrašytas vardas ir pavardė.

Siūloma apibrėžti valstybės įsipareigojimus tautinių bendrijų švietimo srityje. Teisės akte aprašytas pedagogų ir vadovėlių tautinių bendrijų kalba, būtinų tautinių bendrijų mokyklų programoms įgyvendinti, rengimas ir leidyba. Siūloma leisti, kad valstybės ir savivaldybės institucijos galėtų taikyti specialias laikinąsias priemones, siekdamos užtikrinti tautinėms bendrijoms teisę į švietimą tautinės bendrijos kalba ar suvienodinti tautinių bendrijų kalba ugdomų mokinių galimybes su lietuvių kalba ugdomais mokiniais. Valstybė turėtų pasirūpinti ir padėti mokiniams turėti vienodas sąlygas mokytis valstybinės ir tautinių bendrijų kalbos.

Reikia atkreipti dėmesį, kad regionuose, kur gyvena tautinės bendrijos švietimo rezultatai atrodo nevienareikšmiškai, todėl siekiama imtis priemonių tautinių bendrijų vaikams sudaryti sąlygas studijuoti, išvirtinti darbo rinkoje, o tautinių bendrijų švietimui skirti didesnę dėmesį. Žurnale „Reitingai“ pateikti gimnazijų reitingai, kuriuose nurodyta informacija, kad tautinių bendrijų kraštuose valstybinių brandos egzaminų laikymo procentas gerokai mažesnis nei kitose savivaldybėse. Valstybinio lietuvių kalbos brandos egzamino nelaikymas ar neišlaikymas ne retai užkerta kelią tautinių bendrijų vaikams studijuoti aukštosiose mokyklose valstybės lėšomis, o tai mažina jų konkurencingumą darbo rinkoje.

Statistikos duomenys rodo, kad didelė dalis lietuvių yra išvykę gyventi į kitas šalis, kartu išsiveždami savo kultūrą, kalbą, papročius. Demokratinėse šalyse yra įprasta gyventi daugiakultūrinėje aplinkoje, kurioje priimamos kitos kultūros, papročiai.

Daugiakultūrinio tapatumo išsaugojimo įstatymo projektu norima apibrėžti tautinių bendrijų teises, pareigas ir laisves viename dokumente, kuriame reglamentuojama ir pripažįstama daugiakultūrinio tapatumo išsaugojimo svarba ir galimybės.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai ir rengėjai

Įstatymų projektų iniciatorė – Seimo Darbo partijos frakcijos narė Ieva Kačinskaitė – Urbonienė.

3. Dabartinis teisinis įstatymo projektų aptartų teisinių santykių reglamentavimas

Šiuo metu Lietuvoje nėra priimtas Lietuvos Respublikos daugiakultūrinio tapatumo išsaugojimo įstatymas ir tautinių bendrijų atstovams galioja tos pačios teisės ir pareigos kaip ir visiems Lietuvos Respublikos piliečiams.

4. Naujos teisinio reglamentavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Siūloma Lietuvos Respublikos daugiakultūrinio tapatumo išsaugojimo įstatyme įtvirtinti daugiakultūrinio tapatumo, tautinės mažumos, tautinei mažumai priklausančio asmens, tautinės tapatybės, tautinės bendrijos, tautinės mažumos kalbos sąvokas. Taip pat siūloma sureguliuoti tautinių bendrijų kalbų vartojimą, švietimą, kultūros ir informacijos sklaidą ir pan.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus teikiamus Įstatymų projektus neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Galima priimtų įstatymų įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įstatymų projektai įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Įstatymų įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymo projektas įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai neturi.

8. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus Įstatymų projektus, kitų įstatymų keisti nereikės.

9. Įstatymų projektų atitiktis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo ir Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimams bei bendrinės lietuvių kalbos normoms, o Įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Valstybinės kalbos įstatymo ir Teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas.

10. Įstatymų projektų atitikimas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisei

Įstatymų projektų nuostatos Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams neprieštarauja.

11. Įstatymui įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, šių aktų rengėjai

Lietuvos Respublikos Vyriausybė turės parengti įgyvendinamuosius teisės aktus.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetinais metais)

Įstatymui įgyvendinti lėšų neprireiks.

13. Projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimų ir išvadų nereikės.

14. Reikšminiai įstatymo projektų žodžiai.

Įstatymų projektų reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną Eurovoc: *tautinė bendrija, tautinė mažuma, tautinei mažumai priklausantis asmuo, daugiakultūrinis tapatumas*.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Papildomų paaiškinimų nėra.

Seimo nariai

Ieva Kačinskaitė - Urbonienė
Vaida Giraitytė
Vytautas Gapšys